Fil-Prim Awla tal-Qorti Civili

Onorevoli Imhallef Albert J. Magri B.A., LL.D.

Seduta ta' nhar it-Tnejn 12 ta' Novembru 2001

Citazzjoni numru 98/92 AJM

Kawza numru

Salvu Sammut

Vs

Francis Farrugia

Il-Qorti,

Rat ic-citazzjoni presentata fit-30 ta' Jannar 1992 li permezz taghha l-attur wara li ppremetta li hu l-inkwilin tar-raba maghruf il-Qasam, limiti ta' Had-Dingli, u l-konvenut ghandu f'idejh u hu l-proprjetarju ta' raba adjacenti maghruf bhala 'Ta' Cassia' fil-limiti ta' Had-Dingli; illi recentement il-konvenut abbuzivament wessa' l-wied, gholla l-hajt li hemm fil-gemb tal-wied li jifred il-wied mir-raba tieghu fuq imsemmi u wassal dan il-hajt sal-kanali li ghandu fir-raba tieghu fuq imsemmi, li jgorru l-ilma ghar-raba ta' l-attur u ghalaq it-trejqa ta' mal-kanali; illi minhabba dan il-hajt u twessieh tal-wied u xoghol iehor fuq imsemmi, l-attur ma jistax jghaddi mal-kanali, kif ghandu dritt jaghmel u ilu zmien twil jaghmel; illi minhabba dawn ix-xogholijiet l-attur qed isofri

pregudizzju billi jekk jistaddu l-kanali ma jkunx jista' jiftahom u b'hekk jintilef l-ilma necessarju ghall-prodotti tal-istess attur u ssir hsara fir-raba u l-prodotti tal-attur; ili b'dan l-agir il-konvenut ikkommetta spoll recenti ghad-dannu tal-attur; talab li din il-qorti:-

1. tiddikjara li l-konvenut ikkommetta spoll recenti ghad-dannu tal-attur, billi gholla l-hajt, wessa' l-wied, wassal il-hajt sal kanali u ghalaq it-trejqa kif intqal fuq;
2. tikkundanna lill-konvenut li jaghmel a spejjes tieghu x-xogholijiet kollha necessarji biex jaghmel kollox fl-istat pristin, taht id-direzzjoni ta' perit nominat minn din il-Qorti, fit-terminu qasir u pernetorju li tiffissa din il-Qorti;
3. fin-nuqqas tawtorizza lill-attur li jaghmel l-istess xogholijiet hu stess jekk jghaddi t-terminu prefiss inutilment, taht id-direzzjoni tal-perit imsemmi u a spejjes tal-konvenut.

Bl-ispejjes kontra l-konvenut ingunt ghas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni w l-lista tax-xiehda tal-attur.

Rat in-nota tal-konvenut presentata fit-3 ta' Marzu 1992 li permezz taghha eccepixxa:-

1. Preliminarjament illi l-azzjoni attrici ddekadiet bid-dekors ta' aktar minn xahrejn mid-data tal-atti lamentati ghat-termini ta' l-artikolu 535 tal-Kodici Civili.
2. Fil-mertu illi dak allegat mill-attur u minnu attribwit lill-eccipjenti qed jigi kontestat bhala inveritier.

Rat id-dikjarazzjoni w l-lista tax-xiehda tal-konvenut.

Rat id-digriet taghha tat-13 ta' Marzu 1992 meta gie mahtur l-AIC Rene Buttigieg bhala espert tekniku.

Rat ir-rapport tal-perit tekniku u hadet konjizzjoni tas-sottomissjonijiet tad-difensuri tal-kontendenti.

Rat il-verbal tat-8 ta' Gunju 2001 meta l-kawza giet imhollija ghas-sentenza.

Ittrattat il-kawza.

Ikkunsidrat:-

L-azzjoni proposta mill-attur f'dawn il-proceduri hija dik kontemplata fl-artikolu 535 tal-Kodici Civili. Dan l-artikolu jipprovdi li *"Jekk persuna tigi, bil-vjolenza jew bil-mohbi, mnezzgha mill-pussess, ta' liema xorta jkun, jew mid-detenzjoni ta' haga mobbli jew immobbli, hija tista', fi zmien xahrejn mill-ispoll, titlob, b'azzjoni kontra l-awtur tal-ispoll, li terga' tigi mqieghda f'dak il-pussess jew f'dik id-detenzjoni, kif jinghad fl-artikolu 791 tal-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili."* Il-Kodici ta' Procedura fl-artikolu imsemmi jiddisponi li fi proceduri hekk istitwiti l-Qorti ghandha tezamina biss il-fatt tal-pussess jew tad-detenzjoni, u l-fatt tal-ispoll u l-konvenut ma jista' jaghti ebda eccezzjoni li mhix dilatorja qabel ma jkun rega qieghed il-haga fl-istat ewlieni u raga' qieghed ghal kollox fl-istat ta' qabel il-parti li tkun batiet l-ispoll.

Izda element essenzjali ghall-esercizzju ta' din l-azzjoni hu li l-proceduri ghandhom jigu istitwiti entro xahrejn mid-data li jigi perpetrat l-ispoll.

Dan it-terminu, kif dejjem gie ritenut mill-awturi u l-gurisprudenza, huwa wiehed ta' dekadenza u mhux ta' preskrizzjoni u ghalhekk ma jistax jigi estiz bil-prezentata ta' atti ufficjali normalment adoperati biex jinterrompu l-preskrizzjoni. Isegwi li, kif gie ritenut mill-Onor Qorti ta' l-Appell fis-16 ta' Jannar 1920 fil-kawza Giuseppe Sammut vs Notary Odoardo Pellegrini Petit, l-azzjoni ta' spoll privileggat tintilef kemm-l darba jiskadi t-terminu perentorju ta' xahrejn. Minhabba f'hekk hafna drabi d-dibattitu quddiem il-Qorti f'kawzi simili jirrivoli fuq li skadenza o meno tal-imsemmi terminu.

Fil-kaz in ezami l-attur qed isostni li f'Dicembru 1991 gew ezegwiti mil-konvenut fil-proprjeta tieghu limitrofa ma dik okkupata mill-attur fil-limiti ta' Had Dingli, liema ostakolaw dritt precedentement godu mill-istess attur in konnessjoni ma' dritt ta' passagg mal-kanali tal-ilma li jservu l-art tal-istess attur. Gie allegat li dawn ix-xogholijiet kienu jikkonsistu minn twessieh tal-wied, inalzament ta' hitan u generalment ostakolu tal-passagg godut mill-attur.

L-attur ma jippretendiex li huwa ghandu dritt ta'passagg fuq ir-raba tal-konvenut izda li ghandu biss d-dritt li jghaddi mal-kanali tal-ilma sabiex jindukrahom u jaghmel dak kollu necessarju sabiex l-ilma jasal ghar-raba tieghu. Dan id-dritt li johrog mill-Artikoli 446 u 470 tal-Kodici Civili, l-attur jghid li jigi ezercitat tlett darbiet fil-gimgha matul is-sena kollha. L-attur, konfortat mix-xhieda ta' uliedu, jkompli jghid li "f'Dicembru (1991) sibt il-hajt u ma stajtx nghaddi .... l-ahhar Sibt ta' Novembru kont mort ukoll pero' l-hajt kien ghadu ma nbienx...."

Il-konvenut mhux qed jikkontesta l-fatt li huwa ghamel ix-xogholijiet indikati mill-attur. Infatti dawn ix-xogholijiet irrizultaw ampjament waqt

l-access mizmum mill-Qorti u fir-rapport tal-perit tekniku mahtur mil-Qorti. Izda filwaqt li jsosnti li, qua proprjetarju tal-fond "*servjenti",* l-attur mhux intitolat li jghaddi minn fuq ir-raba' tieghu minghajr il-kunsens tieghu. Din l-eccezzjoni mhux gustifikata billi kif sewwa rrileva d-difensur tal-attur, u kif sottolineat fir-rapport tal-espert tekniku l-Perit Rene Buttigieg, dan id-dritt tal-attur jirrizulta "*ex lege."*

Il-konvenut eccepixxa ukoll li l-azzjoni attrici ddekadiet bid-dekors ta' aktar minn xahrejn mid-data tal-atti lamentati ghat-termini tal-artikolu 535 tal-Kodici Civili. In effetti l-konvenut qed isostni, u f'dan huwa konfortat minn martu, li x-xogholijiet saru fl-ewwel gimgha ta' Ottubru, cioe qabel ma bdiet ix-xita. Ghalhekk l-azzjoni li giet istitwita fit-tletin ta' Jannar 1992 kienet fuori termine u ghalhekk ghandha tigi skartata. Din is-sottomissjoni tal-konvenut jidher li giet abbraccjata mill-perit tekniku li, wara li kkonstata bhala fatt l-ammonti ta' xita li nizlet bejn ix-xhur ta' Settembru u Dicembru 1991, fejn irrizulta li ghalkemm f'Settembru nizlet ammont ta' xita u f'Dicembru kien hemm dilluvju, u wara li argumenta li xogholijiet simili generalment jsiru fiz-zmien tas-sajf meta l-hamrija tkun nixfa, wasal ghal konkluzzjoni li x-xhieda tal-konvenut kienet aktar verosimili bil-konsegwenza li l-azzjoni ma tistax tigi kunsidrata.

Din il-Qorti izda, wara li hadet in konsiderazzjoni x-xhieda kollha prodotta, kif ukoll in-natura u volum ta' xogholijiet intraprizi mill-konvenut u l-fatt li lill-attur kull ma kien jinteressah kien dik il-parti zghira mill-wied u hajt qrib l-kanali, hija tal-opinjoni li x-xhieda moghtija mill-attur u uliedu fir-rigward tal-perjodu meta gew ezegwiti x-xogholijiet, hija aktar kredibbli. Infatti:-

1. Ix-xoghol intrapriz mill-konvenut kien wiehed kbir u jinvolvi tnehhija ta' hamrija mill-wied u kostruzzjoni ta' hitan ghal certa

distanza. Kien ghalhekk mehtieg zmien konsiderevoli ghall-esekuzzjoni ta’ dawn ix-xogholijiet partikolarment jekk dawn ix-xogholijiet saru mill-konvenut wahdu.

2. Ix-xoghol ezegwit mill-konvenut u li strettament kien jikkoncerna lill-attur kien limitat ghal faxxa ta’ cirka tlett pidi wisa’ tul il-kanali u kull xoghol iehor aktar lura minn dan il-passagg, il-gewwa fir-raba tal-konvenut, certament ma kienx la jinteressa u lanqas jfixkel lill-attur. L-attur ghalhekk, anke jekk kienu qed isiru xogholijiet l-boghod mil-kanali, ma setghax jilmenta billi dawn ix-xogholijiet ma kienux qed jostakolaw il-passagg liberu tieghu.

3. Fix-xahar kollu ta’ Novembru 1991 l-ammont ta’ xita li nizlet fl-inhawi tar-Rabat kienet ftit cirka 13.7 millimetri. Dan jfisser mhux biss li l-konvenut seta facilment jezegwixxi x-xogholijiet in kwistjoni, izda jfisser ukoll li l-attur, li kellu jindukra r-raba tieghu u jsaqqi, kien qed jaghmel uzu mil-kanali kostantement billi l-ammont ta’ ilma tax-xita ma kienx adegwa ghar-raba. Jidher li ghax-xahar ta’ Novembru kollu l-attur ma sab ebda xkiel fl-ezercizzju tad-dritt tieghu li jimxi mal-kanali fir-raba tal-konvenut. Sa dak il-mument ghalhekk ma setghax kien hemm li spoll lamentat.

4. Finalment hemm ix-xhieda tal-attur u uliedu li kollha jsostnu li x-xogholijiet li ostakolaw l-passagg liberu taghhom saru fix-xahar ta’ Dicembru.

Minn dan kollu l-Qorti hija tal-fehma li l-azzjoni proposta mill-attur giet hekk proposta tempestivament u konsegwentement l-konvenut ghandu jirripristina lill-attur fil-godiment tieghu tal-passagg qrib il-kanali tal-ilma bil-mod kif kien jsir qabel b’mod li vicin l-istess kanali jinehhew l-knaten tal-gebel li tpoggew mill-konvenut u jitbaxxa il-livell tal-hamrija.

Ghar-ragunijiet fuq moghtija l-Qorti filwaqt li tichad l-eccezzjonijiet tal-konvenut, tiddikjara li l-istess konvenut ikkometta spoll fil-konfront ta' l-attur meta ghamel ix-xogholijiet imsemmija fic-citazzjoni u billi l-azzjoni attrici giet istitwita fit-terminu preskritt mil-ligi, tikkundanna lill-istess konvenut sabiex, taht is-sorveljanza tal-Perit Rene Buttigieg li qed jinhatar appozitament b'din is-sentenza, jerga jirripristina l-passagg godut mill-attur kif fuq inghad fl-istat li kien precedentement u fin-nuqqas tawtorizza lill-istess attur sabiex, ukoll taht is-sorveljanza tal-istess perit inkarigat, jaghmel huwa stess ix-xogholijiet mehtiega a spejjes tal-konvenut.

Bl-ispejjes kontra l-konvenut.

Onor Imhallef Albert J. Magri